

Bijlage 5

Uitgangspunten en toelichting bij het ontwerp van het nieuwe klooster

Peter Thissen, 25.10.2016

De monniken van Schiermonnikoog hebben hun oude en vertrouwde, maar in veel opzichten niet langer passende abdij verlaten om helemaal opnieuw te beginnen op Schiermonnikoog. In de oude abdij bleek hun levenswijze praktisch niet meer te verwezenlijken. Bovendien vonden zij hun energie- en ruimtegebruik (ecologische voetafdruk) onaanvaardbaar hoog.

Het is de ambitie van de monniken om hun levensdoel – de individuele zoektocht naar God binnen hun gemeenschap – op een nieuwe, eigentijdse manier vorm te geven.

Dat willen ze doen op een plek en in een gebouw waar het optimaal mogelijk is om hun kernwaarden te praktiseren: stilte, afzondering, eenvoud, harmonie met de mens en met de natuur.

Het gebouw zal eenvoudig en passend in de natuurlijke omgeving en zo ecologisch verantwoord mogelijk worden gebouwd. Dat betekent onder meer het gebruik van een warmtepomp en van zonnepanelen en het afzien van een gasaansluiting.

Passende huisvesting volgt uit de essentie van de levenswijze van de monniken – kluizenaars in gemeenschap – en voorziet in ieders behoefte aan een eigen plek en aan gemeenschappelijk bijeen zijn.

Het leven van de monnik speelt zich hoofdzakelijk af binnen de muren van het klooster.

De centrale en meest sacrale plek is de bidplaats, waar de monniken zeven maal per etmaal samenkomen om te bidden, de Schriften te lezen en te zingen, de liturgie te vieren en in stilte te mediteren. Die ruimte moet het ochtendlicht uit het oosten toelaten, 's zomers al kort na vier uur in de ochtend, het tijdstip waarop iedere dag voor de monnik begint met het eerste getijdengebed (metten, nachtwake). En juist vóór de bedtijd om 20.00 uur vindt er de dagsluiting plaats. Met daartussenin iedere dag nog eens vijf samenkomsten.

De bidplaats is dus het centrum van het hoofdgebouw, voorzien van een bijzondere kap, in het noordoosten uitlopend tot een smalle punt tot 14 meter hoogte. Boven in deze punt bevindt zich een onbereikbaar venster, op het oosten gericht, een verwijzing naar boven, een onopvallend opvallend baken voor de omgeving, zonder klok en zonder licht, behalve schemerlicht tijdens de nachtelijke getijdengebeden.

De architect heeft zich hierbij laten inspireren door het vanuit het westen naar de duintop opwaaiend duinzand en door de door de westenwind geschoren boomkruinen, zoals die van de vrijstaande berk langs de Kooiweg. De stapsgewijs oplopende daklijn vond hij bij de voor het dorp Schiermonnikoog zo karakteristieke woningen.

De bidplaats staat op zichzelf, geïsoleerd door dubbele wanden, via glas verbonden met het platte dak van de overige ruimten in het klooster – op één na alle op de begane grond.

Rond de bidplaats een soort kloostergang, die toegang geeft tot de 9 – uit te breiden tot 13 – individuele woon-werkverblijven van de monniken en de refter (eetzaal) en de keuken.

De kloostergang biedt de monniken enige bewegingsruimte en kan ook in verbinding worden gebracht met de entreehal, van waaruit de ontvangstruimte en toiletten voor bezoekers en de provisieruimte bereikbaar zijn.

Vanuit de kloostergang kan via een trap ook de technische ruimte en het relatief hoog ommuurde balkon op het dak worden bereikt.

Een klassiek klooster heeft een alleen voor kloosterlingen toegankelijke ommuurde tuin als buitenruimte met maximale privacy.

Op Schiermonnikoog geeft iedere stap buiten het klooster toegang tot openbaar toegankelijke natuur en zijn afrasteringen of schuttingen niet toegestaan. Om de monnik in dit klooster toch de mogelijkheid te bieden om zich in stilte en eenzaamheid in de buitenlucht terug te trekken, is op het dak boven de refter een ommuurd openluchtbalkon voorzien – zie de doorsnede bij de plattegrond in het boekje van de architect.

Niet via de entree van het hoofdgebouw, maar rechtstreeks van buitenaf bereikbaar vanaf het entreepleintje zijn het bijgebouw en twee gastenstudio's, bedoeld voor naaste familie en medebroeders van de orde.

Via het entreepleintje tussen de twee gebouwen zijn behalve de hoofdentree en de gastenstudio's ook de informatieruimte en de (fietsen)berging in het bijgebouw bereikbaar.

In datzelfde bijgebouw bevindt zich ook een afgezonderde verblijfsruimte voor de kluizenaar, die gebruik maakt van faciliteiten van het klooster.

In totaal worden dus 10 permanente verblijfsruimten gebouwd, binnen het planontwerp uitbreidbaar tot maximaal 14.

Het gehele complex wordt zo zorgvuldig mogelijk ingepast in de natuurlijke omgeving ter plaatse, de overgang van grasland naar lage duinen. Door de situering ter plaatse van de laaggelegen paardenbak kan de begane grond grotendeels aan het zicht worden onttrokken door de verhoging en beplanting van de bestaande duinwal met gebiedseigen soorten.

De gebouwen worden opgetrokken met gebruik van zoveel mogelijk natuurlijke, duurzame, energiearme materialen.

Het ontwerp gaat uit van houtskeletbouw, met leemstuc gepleisterde wanden in zandkleur en met een afdekking van de kap van de bidplaats met vergrijzend hout.

Voor de afscherming van de vensters zijn verticale houten lamellen voorzien.

Het plein tussen de gebouwen en het pad erheen vanaf de Westerburenweg zal met schelpen verhard worden. Het pad wordt zodanig gesitueerd, dat kwetsbare en waardevolle gedeelten van het grasland worden gemedend. Fietsen van bezoekers blijven achter bij een houten fietshek nabij de Westerburenweg. Gemotoriseerd verkeer wordt niet toegelaten.

Lichtuitstraling vanuit of bij de gebouwen wordt geminimaliseerd om de natuur niet of zo weinig mogelijk te storen. Ook de andere aanbevelingen in de rapporten Ecotoets (bijlagen 7 en 8) en Ruimtelijke Inpasbaarheid (bijlage 9) worden zo veel als mogelijk gevolgd.

Zie in dit verband ook de fotomontage, bijlage 10, die het beoogde zicht op het klooster vanuit de hoek Karrepad/Westerburenweg weergeeft na voltooiing van de bouw en de landschappelijke inpassingsmaatregelen.

Wel onopvallend opvallend zichtbaar blijft de top van het met vergrijzend hout gedekte dak van de bidplaats en met name het op het dorp (oosten) gerichte venster bovenin, als een soort baken, dat verwijst naar de stille aanwezigheid van de monniken.

De opdracht van de monniken aan de architect is om behalve een praktisch, zuinig en functioneel klooster tegelijkertijd een goed in het landschap ingepaste bebouwing te ontwerpen. De binnenzijde moet in het teken staan van de zoektocht naar God. De buitenkant moet onderdeel uitmaken van het eiland en de verbinding met de eilanders faciliteren.

Het huidige ontwerp is functioneel, heeft zeer lage exploitatiekosten en is ecologisch verantwoord. De architect heeft zich ingespannen om het nieuwe klooster op te laten gaan in het landschap en tegelijkertijd een onopvallend opvallend nieuw baken of accent in dat landschap te laten zijn, als een soort nieuwe parel op het eiland Schiermonnikoog.

Het is aan de eilanders om te beoordelen of deze opzet is geslaagd.